

GORENJSKI
MUZEJ

ZIBKA

Vzgajaj otroka primerno njegovi poti, tudi ko se postara, ne krene z nje. Pregovori 22:6

Želja po potomstvu nam je vsajena v srce. Radosti rojevanja in otroškega smeha pa ni brez potrpljenja, bolečine in odrekanja. Žitno zrno mora umreti, da se življenje nadaljuje s stotinami novih žitnih zrn. Tudi zlato mora skozi ogenj, da se prečisti in diamant pridobi ceno z brušenjem. Tako se starši plemenitimo z otroki.

Zibelka, zibka, je splošni simbol rojstva. Zanimivo pa je, da so jih uporabljali le premožnejši. Vsi ostali so otroke polagali v nečke, v katerih so sicer mesili testo. Šele v 19. stol. so se zibke splošno uveljavile. Na Gorenjskem so jih tako kot skrinje in drugo pohištvo tudi poslikavali. Zibelke kot zibalne posteljice za dojenčke in majhne otroke so različno velike, vse pa imajo nihalne noge in stebričke iz trdega lesa, ostale dele pa iz mehkega. Poslikave so bile ne le okrasnega, ampak tudi varovalnega pomena v smislu vraževerstva – sveti monogram IHS ali MRJA, zlasti v Gornjesavski dolini pa tudi Davidova zvezda in pentagram, so varovali dete pred slabim. Ti magični znamenji sta se pojavili na zibelkah srednjeevropskih višjih družbenih slojev že mnogo pred 19. stol.

Modro belo, s cvetličnimi venci poslikano zibelko smo našli v Bohinjski Češnjici. Ko je rod Martinčkovih izumrl, jo je skupaj s hišo kupil gospod Peter Likar iz Ljubljane. Iz njegovih rok smo jo dobro ohranjeno, lepo restavrirano, l. 2000 pridobili za bogato zbirko poslikanega pohištva etnološkega kustodiata Gorenjskega muzeja.

Velika je ravno toliko, da bi lahko še bila, kot so rekli Bohinjci, *rojevnca*, to je manjša zibelka, v kateri so nosili otroke h krstu. Po Gorenjskem so na vasi pogosto imeli skupno krstno zibelko, ki so si jo vaščani izposojali. Ali je tako služila tudi ta, ne vemo. Od srede 19. stol. naprej so otroke začeli oblačiti v krstno vrečico, t.i. *pindekelček* (iz nem. Einbinddeckerl) in zibelke so izgubile svojo obredno funkcijo, spomin na to je zbledel. V zibelko so dojenčka položili na slamo ali ličkanje, prekrito s cunjjo, ogrnili so

vitrina meseca *Zibka*

GORENJSKI MUZEJ

Zibelka iz Bohinjske Češnjice, 19. stol., olje na les, v= 33 cm, d= 69 cm, š=48 cm.
Foto: Drago Holynski

ga z odejico in prevezali s trakom, ki so ga pritrčili na lesene gumbe ob robu stranic. Za krst je bil trak rdeč, ker so verovali, da rdeča barva varuje pred hudim. Zibelko z otrokom so v cerkev nesli na rokah, zelo pogosto - to si danes težko predstavljamo - s svitkom kar na glavi.

Oblika zibelke iz Bohinjske Češnjice je običajna za 19. stol. - nizke prečne nihajne noge, končnici in stranici so zgoraj obrisno izrezljane, zaključki vogalnih letev so struženi. Ima tudi lok, da so otroka lahko pokrili čez glavo. V celoti je nebesno modro pobarvana, na končnicah ima Marijino znamenje sredi kroga, ki ga obdaja cvetlični venec z leve in z desne. Na obeh stranicah ima po dve polji s cvetličnim šopkom. Vrsto cvetlic je, kot je navadno pri poslikanem pohištvu, težje določiti; verjetno gre za vrtnice. Letnice na zibelkah niso običajne.

Kdo je zibelko izdelal, ne vemo. Praviloma so jih izdelovali poklicni mizarji in poslikovalci kmečkega pohištva. Takšne delavnice so bile pogostejše v bogatejših delih Slovenije, največ jih je bilo na Gorenjskem. Po slogu je mogoče soditi, da so našo zibelko v Bohinj prinesli od drugod, ker je za bohinjske izdelke značilna drugačna poslikava.

Vsekakor so bile tako bogato poslikane zibelke na kmečkih domačijah prej izjema kot pravilo. Običajno so bile neposlikane. Bogati starši so in še vedno zmorejo svojim otrokom preskrbeti drage stvari, čeprav otroci zrastejo tudi brez njih. Pravzaprav prestiž potrebujejo starši, otroci pa ljubečo vzgojo.

Vesel božič
in srečno novo leto!

CRADLE FROM BOHINJSKA ČEŠNJICA

Train up a child in the way he should go, and when he is old he will not depart from it.
Proverbs 22:6

The desire to leave something for posterity is implanted in our hearts. Without children, life stops and loses its purpose. Yet the joy of bearing children and children's laughter is not without suffering, pain and sacrifice. The kernel of grain must die for life to continue in hundreds of new kernels of grain. Gold must also go through fire to be purified, and a diamond gains value through grinding. Thus parents enrich themselves through children.

In the Gorenjska region, cradles, together with boxes and other furniture, were painted not simply for decoration, but in the belief that the holy monogram HIS or MRIA, and especially in the Upper Sava Valley the Star of David and the pentagram, protected the child from evil. This bluish-white cradle painted with floral wreaths was found in Bohinjska Češnjica. Such tiny cradles were used to bring children to their christening. From the middle of the 19th century, infants began to be dressed in a christening sack, what was called a pindekšček (from the German Einbinddeckerl) and cradles lost their ceremonial function. The infant was laid in the cradle on straw or corn-husks covered with cloth, then wrapped in a blanket and bound with ribbon, which was fastened to wooden knobs on the sides. For christenings the ribbon was red, since it was believed that red protected from evil.

In any event, such richly decorated cradles were rather the exception than the rule on farmsteads. Usually they were not painted. Wealthy parents were and still are able to provide expensive things for their children, although children also grow up without them. In fact the prestige is sought by parents, while all children need loving care.

Vitrina meseca Gorenjskega muzeja

št. 4, december 2007

Besedilo in izbor predmetov: T. Dolžan Eržen

Vodja projekta: V. Perko

Jezikovni pregled: T. Dolžan Eržen, prevod: Amidas, d.o.o.

Fotografije: Drago Holynski, Fototeka Gorenjskega muzeja

Oblikovanje: P. Rakovec

Tisk: Jagrafi, Trboje

Izdal: Gorenjski muzej, Kranj, zanj B. Ravnik Toman, ravnateljica

Tel.: 04 201 39 50

E-mail: info@gorenjski-muzej.si